

LUND UNIVERSITY

Den segregerade skolan

Persson, Anders

Published in:
Helsingborgs Dagblad

1983

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Persson, A. (1983). Den segregerade skolan. *Helsingborgs Dagblad*, (831103).

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Den segregerade skolan

HD 3/11 1983

Idag disputerar lundsociologerna Göran Arman och Ingrid Jönsson på sin redan mycket uppmärksammade avhandling *Segregation och svensk skola*. En studie av utbildning, klass och boende, Arkiv förlag (ca-pris 65 kr). Avhandlingen är resultatet av ett mycket omfattande forskningsarbete vars grundstomme varit att forskarna följt drygt 4 000 elever genom grundskolan. Det är ett betydande stycke utbildningsforskning som har sin givna plats i alla de sammanhang där frågan hur den svenska skolan egentligen fungerar diskuteras.

Sambandet samhälle — skola

Utgångspunkten för studien är hur samhällets klassuppdelning förmedlas till skolan och vilka konsekvenser detta får för skolans inre arbete. Det faktum att den obligatoriska skolan verkar i ett klassamhälle får nämligen vittgående konsekvenser både organisatoriskt och pedagogiskt.

Synsättet att det finns ett samband mellan samhälle och skola bildar på ett allmänt plan grundval för åtminstone tre olika uppfattningar om skolan: 1/ Skolan är vad samhället är, varken mer eller mindre; 2/ Skolan medverkar aktivt till att upprätthålla klassamhället genom att inom sig åter skapa klassuppdelningen, den "tillför segregation" till den redan existerande; 3/ Genom sambandet skola — samhälle kan skolan användas för att förändra samhället. Skolväsendet uppfattas därför som ett strategiskt reformområde.

Arman & Jönsson visar för det första med sina empiriska resultat att strävandena att förändra samhället i "jämlik" riktning med hjälp av skolan, varit mindre framgångsrika. Skolan är ingen "spjutspets mot framtiden" helt enkelt. För den andra visar de att tingens ordning inte är så oproblematiskt att "skola är vad samhället är" och därmed basta. För det tredje konstaterar de att den sociala segregation som finns i samhället inte endast avspeglas i skolan, utan skolväsendet tillför dessutom segregation genom sin egen pedagogiska praxis. Detta är, enligt min mening, det principiellt mest intressanta med deras avhandling.

Segregation

Det svenska klassamhället tar sig bland annat uttryck i ett segre-

SKOLAVSLUTNING vårterminen 1983. Foto: Roland Stregfelt.

gerat boende. Samhällsklasserna skiljs åt geografiskt genom att individer med olika positioner i arbetslivet bor i olika bostadsområden. Alla större svenska kommuner har sina arbetarklass- och överklassområden, det kan var och en utan större ansträngning förvisas sig om.

Boendesegregationen sätter sin prägel på grundskolan genom att olika skolor har olika elevupptagningsområden. I många fall resulterar detta i socialt mycket homogena skolor och skolklasser. Arman & Jönsson, vars undersökningskommuner varit Stockholm, Botkyrka, Lidingö, Malmö, Linköping och Borås, visar t ex att drygt 60 % av arbetarklasseleverna återfinns i skolklasser som till övervägande del domineras av arbetarklasselever. Endast ca 10 % återfinns i "högstatusklasser", d v s skolklasser dominerade av överklasselever.

... och särbehandling

Förutom denna geografiska åtskillnad av elever från olika samhällsklasser förekommer en rumslig åtskillnad inom ramen för den enskilda skolan eller skolklassen. Medan de socialt homogena skolorna och skolklasserna närmast är en följd av organisatoriska regler om elevupptagningsområden, är åtskillnaden inom skolklassen en följd av pedagogisk praxis.

Denna senare rumsliga åtskillnad kallas "nivågruppering" och det kanske tydligaste exemplet är uppdelningen i allmän (lättare) och särskild (svårare) kurs i ämnena svenska och matematik. Eftersom valet av kurs varierar med betyg som i sin tur varierar med samhällsklass, resulterar denna "nivågruppering" i socialt mycket enhetliga undervisningsgrupper. Så enhetliga att författarna talar om "folkskole"- respektive "läroverksklasser" på högstadiet.

Vilka är problemelever?

Det, enligt min mening, klart intressantaste kapitlet i avhandlingen handlar om problemsyn i skolan. Här visar författarna hur skolan gör om sociala problem till individproblem. Arman & Jönsson har intervjuat ett antal skolledare i de olika kommunerna och det framgår att en majoritet av skolledarna menar att "problemelever" är elever som förorsakar skolan problem. Det faktum att skolan ofta misslyckas med att ge elever kunskaper upptas sällan som problem. Nej, istället är det elever som på olika sätt stör grundskolans ordning som sysselsätter skolans elevvårdspersonal.

Detta förhållande placerar de båda sociologerna i historisk betydelse. I det gamla parallelskole-systemet sorterades helt enkelt

"problemeleverna" ut på ett tidigt stadium. Idag, i den nioåriga enhetskolan, sker en sortering inom skolan, oftast på basis av pedagogiska överväganden, som t ex att eleven A står i klassen eller att eleven B inte kan tillgodogöra sig undervisningen och därför är störande. Här verkar två oförenliga skolmålsättningar brytas mot varandra; å ena sidan att sortera elever till olika positioner i arbetslivet och å andra sidan att ge alla elever kunskaper. Vad gäller den konkreta skolsituationen torde det stå klart att sorteringsmålet tar överhanden och kunskapsmålet omformuleras till en liberal fras om att eleverna har lika möjlighet att erbjuda kunskap.

Det "fria" valet

I den gamla skolan var det inte mycket tal om vilka elever som skulle fortsätta till högre studier och vilka som skulle slussas till arbetslivet direkt. Skolan ombesörjde urvalet och vägledande var att överordnade samhällsklasser skulle förbli överordnade och att skomakaren skulle bli vid sin läst. Denna skola hamnade med tiden i vad som kan kallas en legitimitetskrisis. I och med införandet av den nya skolan spreds uppfattningen — främst av socialdemokratiska skolpolitiker — att "klassgränserna skulle raseras" till följd av den nya, jämlika skolan. Arman &

DEN GAMLA SKOLAN ombesörjde klassamhällets urval. Den nya "jämlika" skola är i flera avseenden inte så olik den gamla visar Göran Arman och Ingrid Jönsson, som i dag i Lund disputerar på sin redan mycket uppmärksammade avhandling *"Segregation och svensk skola"*. Det är ett betydande stycke utbildningsforskning, skriver Anders Persson.

Jönsson visar med eftertryck att så inte blev fallet. De visar istället att dagens skola i flera avseenden inte är så olik den gamla.

Det faktum att den nya skolan är lik den gamla, sammanhänger bland annat med att skolan utvecklas från en urvals- till en tillvalsskola. Medan förr eleverna sorterades av myndigheterna, ombesöjes detta idag av eleverna själva. Konsekvensen av detta blir att resultatet av sorteringsprocessen blir ungefär detsamma idag som det blev med den gamla skolan.

En väsentlig skillnad mellan förr och nu är att det idag är betydligt svårare att uppfatta den socialt betingade segregationen och sorteringen. Därför finns det anledning att fråga sig vad skolpolitikerna egentligen menade med sitt tal om att "rasera klassgränserna". Var syftet att raseras klassamhället? Eller var kanske syftet att göra gränserna mellan klasserna mindre tydliga och därmed svårare att upptäcka?

Anders Persson